Integrisanje rodne ravnopravnosti u društveni i privredni razvoj

MARIJANA A. PAJVANČIĆ, Srpska akademija nauka i umetnosti,
Odbor za ljudska prava i nacionalne manjine, Beograd

Pregledni rad
UDC: 316.64:305-055.2(497.11)
314.113(497.11)
DOI: 10.5937/tehnika2106821P

Javne politike u oblasti rodne ravnopravnosti polaze od multisektorske prirode ove oblasti koja nalaže i integrisanje rodne perspektive u javne politike u svim oblastima društvenog života. To je i Ustavom Srbije propisana obaveza države da vodi politiku jednakih mogućnosti i preduzima mere kako bi se izradio ambijent u kome žene i muškarci ravnopravno odlučuju o pitanjima značajnim za njihov položaj i razvoj društva. U tom kontekstu novi pristup javnim politikama u kojima se projektuje razvoj društva i oblikuju mere značajne za prevazilaženje rodnog jaza i ostvarivanje rodne ravnopravnosti ogleda se kroz dva pokazatelja, koji su navedeni u ovom radu. Polazeći od ovih premisa novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti i nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost, rodnu ravnopravnost vezuju za razvojna pitanja kao faktor podsticanja ukupnog razvoja društva koji uključuje i održivi razvoj za sve. Ovi dokumenti javnih politika postavljaju okvir i mogućnosti za sveobuhvatno integrisanje rodne perspektive i u oblasti u kojima je to do sada izostalo.

Ključne reči: *javne politike, rodna ravnopravnost, zakon, strategija*

1. UVODNE NAPOMENE

Novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti, usvojen maja 2021. godine polazi od Ustavne obaveze države da vodi politiku jednakih mogućnosti i preduzima posebne mere čiji cilj i smisao je da stvore ambijent u kome žene i muškarci ravnopravno odlučuju o pitanjima značajnim ne samo za njihov položaj već i za ukupan razvoj društva.

Javne politike u oblasti rodne ravnopravnosti (zakoni strategije i akcioni planovi kojima se kreiraju javne politike) polaze od multisektorske prirode rodne ravnopravnosti koja nalaže uključivanje rodne perspektive (urodnjavanje) javnih politika u svim oblastima društvenog života.

U proteklih 20 godina kontinuirano se beleže postignuća u ovoj oblasti kao i prepreke, zastoji i pitanja koja društveni razvoj otvara, a koja zahtevaju otklanjanje prepreka za unapređenje rodne ravnopravnosti i novi pristup rodnoj ravnopravnosti.

Postignuća, kako pokazuje indeks rodne ravnopravnosti koji se u Srbiji prati longitudinalno u određenim

vremenskim ciklusima, beleže se u oblastima: prevencije, zaštite i sankcionisanja rodno zasnovane diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici; ljudske bezbednosti; rodno odgovornom budžetiranju; zastupljenosti žena u skupštinama (najmanje 40%); podizanju svest o značaju rodne ravnopravnosti za ukupan društveni razvoj; ravnopravnijem učešću žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja; unapređenju zakonodavstva i integrisanju rodne perspektive u zakone koji regulišu različite oblasti društvenog života; kontinuiranom praćenju i izveštavanju o primeni propisa i planskih dokumenata na nacionalnom nivou kao i prema međunarodnim organizacijama; integrisanju rodne perspektive u planska dokumenta i intersektorskoj koordinaciji rada i aktivnosti koja je posebno značajna za multisektorku prirodu rodne ravnopravnosti.

Kao prepreke daljem unapređenju rodne ravnopravnosti i društvenom razvoju u celini identifikovana je neravnomernost razvoja u pojedinim oblastima, i posebno nužnost integrisanja rodne perspektive u oblastima značajnim za društveni razvoj, a u kojima je izostala rodna perspektiva. Zakon o rodnoj ravnopravnosti uključuje niz novih oblasti u kojima je u javne politike koje se odnose na te oblasti neophodno integrisati rodnu perspektivu. To su: zelena i cirkularna ekonomija, očuvanje i unapređenje životne sredine, klimatske promene, racionalno i odgovorno korišćenje energije i podizanje energetske efikasnosti, saobraćaj,

Adresa autora: Marijana Pajvančić, Srpska akademija nauka i umetnosti, Odbor za ljudska prava i nacionalne manjine, Beograd, Kneza Mihaila 35

e-mail: marijana.pajvancic@gmail.com

Rad primljen: 26.11.2021.

Rad prihvaćen: 03.12.2021.

preduzetništvo, inovacije, nauka, digitalne tehnologije IKT sektor.

2. NOVI PRISTUP JAVNIM POLITIKAMA U OBLASTIMA ZNAČAJNIM ZA RODNU RAVNOPRAVNOST I UKUPAN RAZVOJ DRUŠTVA

Novi pristup javnim politikama u oblasti rodne ravnopravnosti fokusira se na:

- Razvoj društva i rodnu komponentu društvenog razvoja.
- Preduzimanje posebnih mera za prevazilaženje rodnog jaza.

Sa tih polaznih pozicija rešenja u Zakonu o rodnoj ravnopravnosti unose dve ključne novine u dosadašnju pravnu regulativu.

Prva se odnosi na sektorske javne politike i ogleda se u pomeranju fokusa sa sektorskih javnih politika u oblastima koja Konvencija o sprečavanju svih vidova diskriminacije žena identifikuje kao oblasti značajne za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i prevazilaženje rodnog jaza na sektorske politike značajne za razvoj društva u celini i rodnu dimenziju ovog procesa.

Druga je oslonac na Agendu 2030. kao univerzalnu strategiju koja uključuje tri dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. U skladu sa tim u središtu pažnje javnih politika u oblasti rodne ravnopravnosti (Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Strategija rodne ravnopravnosti - 2021-2030. i prateći Akcioni plan za njeno sprovođenje) su ciljevi i podciljevi Agende 2030 koji uključuju rodnu komponentu. Pored cilja 5 koji se u celini odnosi na rodnu ravnopravnost kao faktor ukupnog društvenog razvoja, rodna kompenanta integrisana je i u sledeće ciljeve Agende 2030. cilj 1 (Svet bez siromaštva) podciljevi 1.b i 1.4; cilj 2 (Svet bez gladi) podciljevi 2.3, 2.4 i 2.a; cilj 3 (Dobro zdravlje) 3.4, 3.7, 3.8, 3.a; cilj 4 (Kvalitetno obrazovanje) podciljevi 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.a; cilj 6 (Čista voda i sanitarni uslovi) podciljevi 6.1, 6.2, 6.4; cilj 7 (Dostupna i obnovljiva energija) podciljevi 7.1 i 7.2; cilj 8 (Dostojanstven rad i ekonomski rast) podciljevi 8.8 i 8.b; cilj 9 (Industrija, inovacije, infrastruktura) podcilj 9.5; cilj 10 (Smanjenje nejednakosti) podciljevi 10.2, 10.3, 10.4, 10.7; cilj 11 (Održivi gradovi i zajednice) podciljevi 11.1, 11.7; cilj 12 (Odgovorna potrošnja i proizvodnja) podciljevi 12.8, 12.a, 12.b; cilj 13 (Akcija za klimu) podciljevi 13.2, 13.3, 13.a; cilj 15 (Život na zemlji) podcilj 15.9 i cilj 16 (Mir, pravda i snažnije institucije) podciljevi 16.1, 16.3, 16.6, 16.7, 16.9, 16.10, 16.a, 16.b).

Urođnjavanje javnih politika u ovim oblastima nalaže primenu određenih alata i instrumenata koji uključuju:

- Planske dokumente, sektorske strategije i akcione planove na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom, planovi organa javne vlasti i poslodavaca u oblastima koje su novina u Zakonu o rodnoj ravnopravnosti; kontinuirano praćenje i izveštavanje na godišnjem nivou uz horizontalnu i vertikalnu koordinaciju aktera koji rade na primeni planskih dokumenata.
- Ustanovljavanje i korišćenje rodno senzitivne statistike.
- Primenu rodno odgovornog budžetiranja.

3. INTEGRISANJE RODNE PERSPEKTIVE U NOVE OBLASTI ZNAČAJNE ZA RODNU DIMENZIJU DRUŠTVENOG I PRIVREDNOG RAZVOJA

Nove oblasti u koje je neopohodno integrisati rodnu perspektivu obuhvataju:

Zelenu i cirkularnu ekonomiju, preduzetništvo, znanje, inovacije, obrazovanje i nauka za koju su posebno relevantni sledeći ciljevi Agende 2030: Smanjenje rodnog jaza u ekonomiji Svet bez siromaštva, Svet bez gladi, Kvalitetno obrazovanje, Rodna ravnopravnost, Dostupna i obnovljiva energija, Dostojanstven rad i ekonomski rast, Industrija inovacije i infrastruktura, Smanjenje nejednakosti, Održivi gradovi i zajednice.

U ovoj oblasti fokus je na:

- Smanjenju platnog jaza i rodnog jaza u stopi nezaposlenih na tržištu rada u svim sektorima i povećanje učešća žena u visoko plaćenim poslovima.
- Sistemskoj podršci za započinjanje i razvoj biznisa u većinskom vlasništvu žena i povećanje profitabilnosti njihovih preduzetničkih aktivnosti.
- Sistemskoj podršci za podsticanje učešća žena u društvenim i tehnološkim inovacijama i povećanju koristi od inovacione delatnosti.
- Integrisanju rodne perspektive u oblasti cirkularne i zelene ekonomije.
- Znanju (obrazovanje i nauka) kao činioci razvoja – smanjenje rodne segregacije.

Očuvanje, unapređivanje i zaštita životne sredine za koju su relevantni sledeći ciljevi Agende 2030: ciljevi 7, 9, 11, 12, 13 i Cilj 15 (život na zemlji) podcilj 15.9 (integrisanje vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštavanje).

U ovoj oblasti fokus je na obavezama organa javne vlasti koji deluju u ovoj oblasti da:

- Obezbede jednake mogućnosti za žene i muškarce u sistemu upravljanja prirodnim resursima.

- Obezbede jednake mogućnosti za žene i muškarce za ostvarivanje ustavom garantovanog prava na informisanje o životnoj sredini.
- Uvažavaju različite potrebe i prioritete žena i muškaraca prilikom upravljanja ljudskim resursima u oblastima značajnim za zaštitu životne sredine.
- Integrišu rodnu perspektivu u javne politike u oblasti zaštite životne sredine.

Kršenje ili nepoštovanje ovih obaveza od strane organa javne vlasti i odgovornog lica u organu javne vlasti je sankcionisano.

Energetika za koju je značajan cilj 7 Agende 2030 (dostupna i obnovljiva energija) podcilj 7.1 (obezbeđivanje univerzalnog pristupa jeftinim, pouzdanim i modernim energetskekim uslugama).

Organi javne vlasti koji deluju u ovoj oblasti imaju obavezu da:

- Obezbede jednake mogućnosti pristupa ovom sektoru za žene i muškarce kao i prilikom zapošljavanja u ovoj oblasti.
- Obezbede jednake mogućnosti za žene i muškarce u korišćenju energenata i energentskih izvora.
- Uvažavaju različite potrebe i prioritete žena i muškaraca kao potrošača.
- Integrišu rodnu ravnopravnost u javne politike u oblasti energetike.

Kršenje ili nepoštovanje ovih obaveza od strane organa javne vlasti i odgovornog lica u organu javne vlasti je sankcionisano.

Saobraćaj za koju je značajan cilj 11 Agende 2030 posebno podcilj 11.2 pristup sigurnim, priuštivim, dostupnim i održivim transportnim sistemima za sve, bezbednost na putevima, proširenje javnog prevoza, posebno vodeći računa o potrebama ranjivih lica, žena, dece, osoba sa invaliditetom i starijih lica.

Organi javne vlasti koji deluju u oblasti saobraćaja imaju obavezu da:

- Obezbeđuju jednake mogućnosti za ravnopravno učešće žena i muškaraca u upravljanju razvojem saobraćaja i infrastrukture.
- Uvažavaju različite potrebe i prioritete žena i muškaraca prilikom upravljanja ljudskim i materijalnim resursima
- Integrišu rodnu perspektivu u javne politike saobraćaja i infrastrukture.

Kršenje ili nepoštovanje ovih obaveza od strane organa javne vlasti i odgovornog lica u organu javne vlasti je sankcionisano.

Informaciono društvo i IKT sektor za koje oblasti su značajni sledeći ciljevi Agende 2030: cilj 5 (rodna

ravnopravnost) podcilj 5.b (povećanje upotrebe inovativnih tehnologija, posebno IKT, u cilju osnaživanja žena) i cilj 9 (industrija, infrastruktura, inovacije) podcilj 9.c (povećanje pristupa IKT, univerzalni i jeftin pristup internetu).

U ovoj oblasti primetan je rodni disbalas je, pa je u cilju otklanjanja rodnog jaza fokus na obavezana vezanim za:

- Promovisanje IKT i savremenih tehnologija među devojkama, devojkama i ženama.
- Promovisanje uključivanja mladih, devojčica i devojaka u IKT nauke i IKT sektor
- Postizanje uravnotežene zastupljenosti polova u ovoj oblasti.
- Uspostavljanje jednakih mogućnosti za bavljenje IKT
- Finansiranje aktivnosti koje treba da obezbede jednake mogućnosti za žene i muškarce da se bave poslovima u oblasti IKT sektora i podstiču postizanje uravnotežene zastupljenosti polova u ovoj oblasti.
- Usvajanje i primenu posebnih mera koje treba da obezbede jednake mogućnosti za žene i muškarce da rade u IKT sektoru i podstiču postizanje uravnotežene zastupljenosti polova u ovom sektoru.
- Podrška programima promovisanja rodne ravnopravnosti u IKT sektoru finansiranih iz budžeta.
- Unapređivanje digitalne pismenosti i kompetencija žena kako bi se postigla rodna ravnopravnost na digitalnom tržištu rada.
- Prekvalifikacija i dokvalifikacija devojaka i žena u IKT sektoru.
- Obaveza organa vlasti u oblasti IKT sektora da preduzimaju posebne mere za uravnoteženu zastupljenost polova u ovom sektoru.

I ova konferencija koja u središte pažnje stavlja integrisanje rodne ravnopravnosti u projekte iz oblasti inženjerstva, a koju organizuje Inženjerska akademija i Savez inženjera i tehničara Srbije, referati, saopštenja i upečatljivi primer koja se održava samo nekoliko meseci nakon usvajanja novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti prvi značajan korak je ka preduzimanju aktivnosti koje treba da doprinesu otklanjanju rodnog jaza u oblastima važnim za razvoj društva u kome će žene i muškarci imati jednake mogućnosti da daju svoj kreativni i na znanju zasnovan doprinos ostvarivanju rodne ravnopravnosti u društvu i razvoju društva u celini. Takav angažman ohrabruje i podstiče na preduzimanje konkretnih aktivnosti u tom pravcu.

4. NAPOMENA

Rad je prezentovan na Konferenciji „Integrisanje rodne ravnopravnosti u projekte u oblasti inženjerstva“

održanoj 28. oktobra 2021. godine u organizaciji Inženjerske akademije Srbije.

LITERATURA

- [1] Marijana Pajvančić *Pravo na ravnopravnost polova*, Novi Sad Zavod za ravnopravnost polova, str. 123, 2008.
- [2] Marijana Pajvančić *Ustavni okvir ravnopravnosti polova*, Pravni fakultet Novi Sad, str. 245, 2010.
- [3] Marijana Pajvančić, Gender Equality in Science – Equal Opportunities and Special Measures in Legal Regulations, *Glasnik Etnografskog instituta SANU*, LXVIII(2), str. 277 – 293, 2020.
- [4] Marijana Pajvančić, *Institucionalni mehanizmi rodne ravnopravnosti – 20 godina iskustava u Srbiji*, Zbornik Feminizam, aktivizam, politike: proizvodnja znanja na periferiji, Institut za sociološka i kriminološka istraživanja, Beograd, str. 269 – 287, 2021.
- [5] Marijana Pajvančić i Nevena Petrušić, Značaj institucionalnih mehanizama za ostvarivanje ravnopravnosti polova, *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 67/2014, str. 25 – 45
- [6] Marijana Pajvančić, Konstitucionalizacija razvojnih resursa u svetlu komparativne ustavnosti, *Zbornik*

„Konstitucionalizam i ustavni dizajn u demokratskoj recesiji“, FPN, Beograd, str. 87-111, 2018.

- [7] Marijana Pajvančić, Rodna ravnopravnost u nauci – jednake mogućnosti i posebne mere, *Zbornik Naučnice u društvu*, Etnografski institut SANU, Beograd, str. 27 – 41, 2020.
- [8] Marijana Pajvančić Konstitucionalizacija pravo na preduzetništvo i sa njim povezanih prava, *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 81/2018, str. 439 -461
- [9] Marijana Pajvančić, Ekološka prava u svetlu međunarodnih standarda i komparativne ustavnosti, *Zbornik Srpski izazovi u svetlu globalnih trendova treće decenije 21 veka*. Beograd, Konrad Adenauer Stiftung, sdtr. 295 – 307. 2021.
- [10] Marijana Pajvančić Ekološka prava kao ljudska prava – ustavne garancije, *Zbornik, Ekologija i pravo*, Pravni fakultet Niš, str. 197 -209, 2011.
- [11] Marijana Pajvančić i Nevena Petrušić, Značaj institucionalnih mehanizama za ostvarivanje ravnopravnosti polova, *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 67/2014, str. 25 – 45
- [12] Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Službeni glasnik RS, br. 51/2021
- [13] Strategija za rodnu ravnopravnost, usvojena 14. X 2021

SUMMARY

GENDER MAINSTREAMING IN SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT

Public policies in the field of gender equality start from the multisectoral nature of this area, which requires the integration of a gender perspective into public policies in all areas of social life. It is also the obligation of the state prescribed by the Constitution of Serbia to pursue a policy of equal opportunities and take measures in order to create an environment in which women and men equally decide on issues important for their position and the development of society. In this context, the new approach to public policies in which the development of society is projected and measures important for overcoming the gender gap and achieving gender equality are reflected through two indicators, which are listed in this paper. Starting from these premises, the new Law on Gender Equality and the National Strategy for Gender Equality link gender equality to development issues as a factor in encouraging the overall development of society, which includes sustainable development for all. These policy documents set the framework and opportunities for comprehensive gender mainstreaming in areas where this has been lacking so far.

Key Words: *Public policies, gender equality, law, strategy*